

Nekatere dileme v razmerjih med varstvom okolja in varnostjo sodobne družbe

Miran Mitar

Namen prispevka:

Prispevek je pregled nekaterih problemov v razmerju med problemi okolja in varnostjo z zornega kota varnostnih študij, še posebej z zornega kota teorije družbene entropije. Namen prispevka je opozoriti na pomen uporabe Baileyjeve teorije družbene entropije kot eksplicitne teorije s področja novejših sistemskih teorij, ki ne obravnava ločeno problematiko »okolja« in »družbe«, ampak je v osnovnem teoretskem okviru upoštevana problematika okoljske (prostorske) pogojenosti človekovega delovanja.

Metode:

Analiza in predstavitev nekaterih spoznanj teorije družbene entropije in povezave teh spoznanj z nekaterimi problemi varstva okolja in sodobnih varnostnih študij.

Ugotovitve:

Teorija družbene entropije je lahko koristno izhodišče, ki omogoča tudi operacionalizacijo problematike varstva okolja za potrebe ovrednotenja obstoječih problemov, kakor tudi za potrebo preventivnih in reaktivnih dejavnosti za iskanje rešitev.

Omejitve prispevka:

Zaradi omejenosti prostora prispevek pokaže le nekatere možnosti uporabe teorije družbene entropije pri soočanju s problematiko varstva okolja, niso pa prikazane primerjave (podobnosti in razlike) z nekaterimi drugimi sodobnimi teorijami. Prikazan ni niti razvoj teorije družbene entropije. Prispevek poudarja potrebo preverjanja teorije družbene entropije.

Praktična uporabnost:

Prispevek omogoča pregled vpetosti okoljske problematike (izraba in onesnaževanje okolja) v probleme sodobne družbe (problemi prenaseljenosti, kakovosti življenja, kulture, tehnike in organizacije družbe) in poudarja potrebo različnih teoretskih in empiričnih raziskav.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Prispevek je pomemben, ker nakazuje možnosti uporabe teorije družbene entropije kot izhodišča za teoretsko in empirično obravnavanje tako vprašanih varnosti sodobne družbe kakor tudi varstva okolja.

UDK: 355.02:504

Ključne besede: varnost, teorija družbene entropije, Bailey Kenneth, varnost okolja, sistemska teorija

Some Dilemmas Regarding the Relationship between Environmental Protection and Security of Contemporary Society

Purpose:

The article consists of an overview of some problems between environmental protection and security of contemporary society from the perspectives of security studies and especially from the perspective of social entropy theory. The main aim is to draw attention to Bailey's social entropy theory as an explicit theory from the field of modern systems theories. It does not discuss the environment and the society separately, but the basic theoretical framework deals with the environment as a factor which influences and is influenced by human behaviour.

Design/Methods/Approach:

The analysis and some results of social entropy theory, security studies and some findings of selected ecological studies are presented.

Findings:

The theory of social entropy can be a useful framework, which enables operationalisations of environmental problems in order to diagnose and evaluate the existing problems as well as to plan preventive and reactive activities in search for solutions.

Research limitations/implications:

Only some possibilities of theory of social entropy are presented, there are neither presented comparisons (similarities and differences) with other theories, nor the historical development of social entropy theory. The article is an exploration and a reflection about some possibilities of further development and empirical testing of social entropy theory.

Practical implications:

The article enables an insight in embeddedness of environmental problems in the problems of contemporary societies (overpopulation, quality of life, culture, technology, social organisation). The article draws attention to the need for various theoretical and empirical research endeavours.

Originality/Value:

The article is important because it shows possibilities of use of social entropy theory as a framework for theoretical and empirical research of problems of societal and environmental security.

UDC: 355.02:504

Keywords: security, social entropy theory, Bailey Kenneth, environmental security, systems theory

»... Zemlja, dejansko zaprt sistem, ne zmore vzdržati neomejene ekonomske rasti in potratnih potrošniških stilov življenja, na katere se je prebivalstvo navadilo.« (Bonnett, 2004)

»Za preostali čas življenja na zemlji, kolikor daleč je mogoče napovedati, bo človek živel s problemi prenaseljenosti, pomanjkanja virov in onesnaževanjem. In bistveni problem ostaja nerešen: ali se lahko človek prilagodi s *predvidevanjem* okoljskih omejitev. Ali pa se bo človek (podobno kot živalske združbe) prilagodil zgolj v *odgovoru* na omejitve potem, ko bodo začele povzročati rane?« (Ashby, 1978)

»Mi opazujemo rojstvo znanosti, ki ni omejena na idealizirane in poenostavljene razmere, ampak izraža kompleksnost realnega sveta, t. j. znanosti, ki obravnava človeka in človekovo kreativnost kot del temeljnega trenda, ki je prisoten na vseh ravneh narave.« (Prigogine, 1997)

»V zadnjih letih je postalo predstavljanje okoljskega onesnaževanja kot varnostnega problema čedalje bolj splošno. Okoljski aktivisti niso edini, ki uporabljajo tako geslo, tudi varnostne strukture so sprejele to idejo. Vendar, ali je to smiselno? Pokazal bom, da ni, če upoštevamo logiko, na katero sem opozoril.« (Weaver, 1995)

»Za probleme prebivalstva ni tehnične rešitve; potrebna je temeljita sprememba morale.« (Hardin, 1968)

1 UVOD

S problemi varovanja okolja se je mogoče soočiti z zornega kota naravoslovnih in družboslovnih ved, z zornega kota različnih disciplin (biologije, geografije, sociologije ...) in z zornega kota različnih paradigim. Razmerja med varnostjo družbe in okoljem prispevek obravnava predvsem z zornega kota varnostnih ved, manj pa so upoštevana spoznanja drugih disciplin, ki se ukvarjajo z vprašanjem varnosti in varovanja okolja.

Namen obstoječega prispevka ni podati celovit pregled kompleksnega področja, ampak je naš namen najprej opozoriti na nekatera vprašanja, ki so povezana z osnovnima pojmom okolje in varnost družbe, nato pa predstaviti nekatera spoznanja in možnosti aplikacije in dopolnitev Baileyjeve (1990) družbene teorije entropije (ang. social entropy theory) pri obravnavanju problematike varovanja okolja. Tretji namen prispevka pa je opozoriti na nekatere možnosti soočanja s problematiko varovanja okolja na različnih področjih (političnem, ekonomskem, pravnem in vzgojno-izobraževalnem).

2 NEKATERA VPRAŠANJA, POVEZANA Z UVEDBO OKOLJSKE DIMENZIJE V POJEM VARNOSTI

Mnogi pojmi so v različnih naravoslovnih in družboslovnih vedah, v različnih znanstvenih disciplinah in teorijah (ter ne nazadnje v vsakdanjem življenju) uporabljeni z različnim pomenom, v različnih teoretskih in aplikativnih povezavah,

zato pogosto prihaja do nejasnega in celo nasprotujočega razumevanja pri uporabi osnovnih pojmov pri znanstvenem opisovanju, razlaganju, napovedovanju in vrednotenju naravnih in družbenih pojavov.

Ker sta okolje in varnost pojma, ki sta vseprisotna tako v vsakdanjem kakor tudi v znanstvenem jeziku, se je potrebno zavedati, da so ustrezni koncepti potrebni za oblikovanje ustrezne teorije in da je ustrezna teorija potrebna za oblikovanje ustreznih konceptov (Kaplan, 1964: 53).

Zaradi tega je v prispevku pozornost najprej namenjena prikazu razširitve pojmovanja varnosti (poleg vojaške še druge razsežnosti) na področju varnostnih študij, nato pa še poglobitvi pojmovanja varnosti (varnosti države, varnost družbe, varnost posameznika, varnost okolja) ter razlikovanju med pojmom okoljske in ekološke varnosti. Različni avtorji so uporabili različne pristope – oprte na različne verzije systemske teorije, med prvimi je na področju varnostnih ved opozoril na potrebo po razširitvi pojmovanja varnosti Buzan (1983; 1991), ki je razlikoval štiri vrste (področja, razsežnosti) ogrožanj nacionalne varnosti (vojaško, politično, ekonomsko in ekološko). Mathews (1989) je opozorila, da je probleme virov, prebivalstva in okolja potrebno obravnavati tudi kot probleme mednarodne varnosti. V zvezi s širitvijo priznanih ogrožanj nacionalni in mednarodni varnosti je bil na področju varstvoslovja in mednarodnih odnosov podan predlog, da je potrebno okoljske probleme obravnavati kot varnostne probleme. Nekateri avtorji so poudarjali (Homer-Dixon, 1994), da lahko meddržavni konflikti nastanejo kot posledica onesnaževanja, sprememb podnebja in izrabe virov. Kirchner (2000) navaja nekatere primere iz sodobnega časa (npr.: Filipini, Haiti, Somalija in Etiopija, Karibsko otočje, Izrael in sosedji), kjer je okoljska problematika pomemben sestavni del političnih in oboroženih konfliktov. Nasprotniki vključevanja okoljevarstvenih težav v problematiko varnosti (Levy, 1995) pa so poudarili, da okoljske težave niso edini vzrok meddržavnih in družbenih konfliktov in da le-ti lahko nastanejo iz cele vrste drugih vzrokov. Radikalni kritik vključitve okoljevarstvenih vprašanj pod okrilje nacionalne varnosti je Deudney (1990), ki meni, da bi lahko takšno obravnavanje problematike varstva okolja povzročilo pojmovno in praktično zmedo ter imelo za posledico militarizacijo varovanja okolja.

Sistemizacijo razširitve koncepta varnosti, do katerega je prišlo najbolj izrazito v zadnjem desetletju dvajsetega stoletja, je med prvimi sistematično predstavil Moller (2000), v slovenskem prostoru pa je nekatere probleme razširitve pojmovanja varnosti obravnaval Mitar (2008).

Nato je namen prispevka podati oris možnosti obravnave kompleksnega pojma varnosti (vključno s pojmom okoljske in ekološke varnosti) s pomočjo teorije družbene entropije (ang. Social entropy theory) Baileyja (1990) tako, da je mogoče preučevati problematiko varnosti z upoštevanjem več razsežnosti in na več ravneh (ang. multilevel approach).

Nekatere dileme v razmerjih med varstvom okolja in varnostjo sodobne družbe

Tabela 1:
Razširitev
koncepta
varnosti
(Moller,
2000: 10)

Stopnja razširitve	Naziv	Varnost koga, središče pozornosti	Varnost česa? Ogrožena vrednota	Varnost pred kom ali čim? Viri ogrožanj
Brez razširitve	Nacionalna varnost	Država	Suverenost, ozemeljska celovitost	Druge države in akterji – nedržavnega značaja
Postopna razširitev	Societalna varnost	Narodi, družbene skupine	Nacionalna enotnost, identiteta	Narodi, migranti, tuje kulture
Radikalna razširitev	Varnost posameznikov (human security)	Posamezniki, človeštvo	Preživetje, kakovost življenja	Država, globalizacija, narave
Ekstremno radikalna razširitev	Okoljska varnost	Ekosistem (in bodoče generacije)	Trajnostni razvoj	Človeštvo

Podobno kot Moller se je s sistemizacijo koncepta okoljske varnosti ukvarjal tudi Barnett (2001), ki je predstavil osnovne pristope k interpretaciji okoljske varnosti.

Tabela 2:
Osnovni
pristopi k
interpretaciji
okoljske
varnosti
(Barnett,
2001: 189)

Naziv pristopa	Kaj je varovano	Vir tveganja	Raven skrbi
Ekološka varnost (ang. ecological security)	Naravno okolje	Dejavnosti človeka	Ekosistemi
Skupna varnosti (ang. common security)	Država	Spremembe v okolju	Globalna/ regionalna
Okoljsko nasilje (ang. environmental violence)	Država	Vojna	Državna
Nacionalna varnost (ang. national security)	Država	Spremembe v okolju	Državna
Zelena obramba (ang. green defence)	Oborožene sile	Mirovniške skupine	Organizacijska
Varnost posameznikov	Posamezniki	Spremembe v okolju	Lokalna

Osnovni dilemi, ki se kažeta tako v pristopu Mollerja kakor Barnetta, sta kako povezati različne ravni (posamezniki, družbene skupine in skupnosti) in različne razsežnosti (vojaške, politične, ekonomske, kulturne ...) v smiselno celoto, ki naj bi omogočala opis, pojasnjevanje, napovedovanje in vrednotenje ne samo različnih problemov, ampak tudi različnih individualnih, skupinskih in družbenih dejavnosti pri soočanju z različnimi problemi.

Na različne možnosti vplivanja na posameznih ravneh in soočanje s problemi na posameznih področjih (oz. dimenzijah) je opozoril Liotta (2002).

Raven interakcije	Področja				
	Vojaško	Politično	Ekonomsko	Okoljsko	Societalno/individualno
Posameznik	Delni vpliv	Delni vpliv	Vpliv	Vpliv	Vpliv
Societalno/skupnostno	Delni vpliv	Delni vpliv	Vpliv	Vpliv	Vpliv
Nacionalno/državno	Delni vpliv	Vpliv	Vpliv	Vpliv	Delni vpliv
Mednarodno/regionalno	Delni vpliv	Vpliv	Vpliv	Vpliv	Delni vpliv
Globalno/planetarno	Manjši vpliv	Delni vpliv	Delni vpliv	Delni vpliv	Manjši vpliv

Tabela 3:
Povezanost ravni in področij ter možnosti vplivanja (Liotta, 2002: 478)

3 BAILEYJEVA TEORIJA DRUŽBENE ENTROPIJE KOT OKVIR ZA RAZUMEVANJE RAZMERIJ MED OKOLJEM IN VARNOSTJO DRUŽBE

Baileyjeva (1990) teorija družbene entropije je ena od sodobnih sistemskih teorij (Bausch, 2001), daje konceptualni okvir, ki omogoča ne samo teoretičen opis in interpretacijo sodobnih družb, ampak tudi empirično preverjanje nekaterih značilnosti sodobnih družb.

Bailey (1990) se v svoji teoriji družbene entropije ni eksplicitno ukvarjal s problematiko varstva okolja, vendar je sestavni del njegove teorije tudi komponenta prostora, ki vpliva na kakovost življenja družbene skupnosti ($L = \text{quality of life}$). Bistvo pristopa je ponazoril s pomočjo enačbe $L = f(\text{PISTO})$ ($P = \text{prebivalstvo}$; $I = \text{informacije, znanje, kultura}$; $S = \text{prostor}$; $T = \text{tehnologija}$; $O = \text{organizacija}$). Baileyjev teoretski model je Mitar (2008: 121) dopolnil s spoznanjem (implicitno prisotnim že v Baileyjevem modelu sistema, kjer sta prisotna konflikt in integracija), da se v življenju posameznikov in družbenih skupin poleg zelenih pojavljajo tudi neželeni pojavi različnih vrst (te označujemo s črko D kot znak za nekaj, kar je deviacija, kar se odklanja od zelenega stanja optimiranja kakovosti življenja). Tako je Mitar predlagal enačbo $L - D = f(\text{PISTO})$ oziroma njeno izpeljavo $D = f(\text{LPISTO})$. Ta izpeljava je lahko izhodišče za konceptualizacije, operacionalizacije in merjenja različnih vrst neželenih pojavov na različnih ravneh (makro, mezo, mikro). Neželeni pojavi – ki so sestavina vseh preteklih, sedanjih in verjetno tudi prihodnjih družb – se lahko pojavijo ne samo kot dejavniki, ki zmanjšujejo in ogrožajo kakovost življenja ljudi in družbene skupnosti, ampak tudi kot dejavnik, ki lahko ogroža okolje (npr. negativni vplivi človeka na $S = \text{space} = \text{prostor/okolje}$) in njegove značilnosti, ki so pomembne za obstoj življenja na zemlji. Tako se lahko zastavlja vprašanje, ali so načela sodobne ekonomije, politike in kulture v nasprotju z načeli trajnostnega razvoja (Schneiberg in Gould, 1994).

Opozoriti je potrebno, da se je boj za prostor (običajno del ozemlja in morja s pripadajočim zračnim prostorom) pojavljal in se še pojavlja kot pomembna sestavina varnosti, saj je še vedno eden od temeljnih dejavnikov, ki pogojuje obstoj, varnost in razvoj posameznikov, skupin, organizacij, skupnosti, držav in

mednarodne skupnosti (več o tem v Mitar, 2000: 86). Prostor (vključno z naravo) in njegove povezave z individualnim in družbenim bivanjem in delovanjem človeka je mogoče opazovati z različnih zornih kotov, ki se med seboj prepletajo:

1. Prostor kot prizorišče človekovega individualnega in družbenega bivanja in delovanja.
2. Prostor kot osnovni vir (resurs, dobrina) za življenje in delo človeka (skupine, organizacije, skupnosti, države ...).
3. Prostor kot dejavnik, ki vpliva (olajševalno, oteževalno) na razmerja (sodelovanja, izolacije in konfliktov) med različnimi (državnimi in nedržavnimi) akterji.
4. Prostor (vključno z vsemi dobrinami) kot eden od pomembnih predmetov spora (oz. jabolko spora iz grške mitologije) med posamezniki, skupinami, skupnostmi, organizacijami in državami.
5. Prostor kot element identitete (posameznika, skupin, organizacij in drugih kolektivitet) (o tem je pisal že Mlinar, 1986).

Tem dejavnikom lahko dodamo še šesti dejavnik oz. zorni kot sodobne ekologije, ki opozarja, da prostor čedalje bolj postaja smetišče sodobne industrijske civilizacije. Tako postaja degradacija okolja poleg neželenih družbenih posledic (nezmerna družbena neenakost, konflikti različnih vrst) ena od čedalje pomembnejših posledic sodobne industrijske civilizacije.

Zaradi tega se problem varstva okolja (zemlje, zraka, vode) lahko najprej pojavlja kot samostojen element v sporu tako med državami kakor znotraj držav, lahko pa se pojavi kot dodaten element – sestavina tradicionalnih teritorialnih sporov, ki so se v zgodovini razreševali predvsem z nasilnimi sredstvi (ki so poleg človeškega faktorja uničevala tudi naravno okolje).

4 NEKATERE MOŽNE AKTIVNOSTI ZA SOOČANJE S PROBLEMI VARSTVA OKOLJA

V zvezi z odnosom človeka do svojega okolja (žive in nežive narave) se zastavlja vprašanje o zastarelosti koncepta človeka kot gospodarja narave in o nujnosti (vsaj v daljši časovni perspektivi) razvoja koncepta človeka kot individualnega in družbenega bitja, ki živi v simbiozi z neživo in živo naravo.

Vsekakor se je potrebno strinjati z Weaverjem (1995), da je “povarnostitev” (op. a.: obravnava problema kot varnostnega problema z uporabo sile in groženj s silo) problematike okolja lahko nevarna za varnost družbe, ker uvaja logiko vojaškega razreševanja problemov namesto poudarka uporabe logike političnega (oz. civiliziranega) dialoga kot sredstva za razreševanje konfliktov. Potrebno si je prizadevati, da vojna ne bi postala nadaljevanje politike z drugimi sredstvi (Clausewitz, 2004), ampak da bi se uveljavila politika z miroljubnimi sredstvi.

Potreben je tudi razmislek o trajnostnem razvoju, ki temelji na razvoju postmaterialistične etike in ne-potrošniških stilov življenja, ki ne obremenjujejo človekovega naravnega in družbenega okolja z zaostrovanjem boja za omejene vire.

Nujna sestavina trajnostnega razvoja je ustrezna organizacija družbe, ki temelji na demokratičnih družbenih odnosih, ki predpostavlja ustrezno razmerje med vrednotami ekonomije (ekonomska blaginja), politike (področje enakopravnega sodelovanja) in civilne družbe (solidarnost).

Na ekonomskem področju je posebej potrebno opredeliti nujnost "plačevanja stroškov izrabe, uničevanja in onesnaževanja", kajti politična toleranca do prevladujočega ravnanja ekonomskih akterjev, da eksternalizirajo stroške (za varstvo narave, za socialno varnost, za kakovost življenja ipd.), ne omogoča kaj več kot "leporečje" o dobrih namenih (npr. neuspeh mednarodnega vrha v Kobenhavnu decembra 2009 na Danskem) za varstvo okolja.

Na pravnem področju (mednarodno in nacionalno pravo) ni dovolj samo sprejeti navidezno usklajene mednarodne norme in stroge ukrepe za kršitelje, če se ne poskrbi za njihovo dosledno spoštovanje in izvajanje na vseh ravneh (mednarodna, državna, regionalna in lokalna) oz. če se ne poskrbi za ustrezne (kadrovske, organizacijske in materialne) pogoje za učinkovit nadzor ekonomskih in drugih akterjev, ki so največji onesnaževalci.

Ne nazadnje je potrebno ustrezno skrb nameniti izobraževanju o pomenu varstva okolja, pri čemer se pojavlja cela vrsta vprašanj (Bonnett, 2004: 10):

1. V kakšno pojmovanje narave in našega razmerja z naravo naj bi povabili učence, da bi se vključili?
2. Kakšna (okoljska) etika naj bo osnova našemu pristopu?
3. Kakšne vrste znanj in razumevanj najbolj osvetljujejo naše razmerje z naravo in okoljske posledice naših dejavnosti, vključno z ideološko vsebino znanja?
4. Kakšne vrste znanja in pedagoških pristopov so primerne v razmerah, ko so mnogi problemi protislovni in ko želimo vplivati na aktivnosti učencev?
5. Kako zgornja vprašanja zahtevajo redefinicijo vloge in ethosa šole kot institucije in njenih relacij s skupnostjo?
6. Kako naj šole merijo svoj uspeh: kakšno znanje naj šole promovirajo?

5 NAMESTO SKLEPA

Sodobne družboslovne teorije, posebej s področja sodobnih sistemskih teorij (oz. teorij nelinearnih dinamičnih sistemov oz. teorij kompleksnosti) omogočajo ustreznejše opise, pojasnitve, predvidevanja in vrednotenja medsebojne pogojenosti dogajanj v naravi in družbi kakor nekateri monodisciplinarni pristopi. Med prvimi je sistemsko in s stališča političnih in varnostnih ved obravnaval problematiko okolja Buzan (1983; 1991), ki je v svojem delu izhajal iz koncepta ravnotežja in arhitekture kompleksnosti (več o tem v Mitar, 1993). Ena od novejših sistemskih teorij je teorija družbene entropije (Bailey, 1990), ki temelji na konceptu družbene entropije (več o tem v Mitar, 2008), ki omogoča multidisciplinarno teoretično in empirično povezovanje in obravnavo več ravni (posamezniki, skupine, organizacije, skupnosti, družbe, države ...) in več razsežnosti pojavov, ki vplivajo na varnost in kakovost življenja v sodobni družbi. Vsekakor pa se odgovornost sodobne znanosti (naravoslovnih in družboslovnih) ne neha samo s preučevanjem in razvojem različnih teorij, ampak je potrebno več pozornosti

nameniti tudi izdelavi in empiričnemu preverjanju različnih modelov in scenarijev razvoja razmerij med družbo in naravo. V ta namen je potrebno razviti tudi sisteme indikatorjev trajnostnega in demokratičnega razvoja, ki naj bi omogočali proučevanje in spremljanje stanja na različnih območjih in področjih človekovega življenja. Znanstveniki tudi ne morejo živeti izolirano v slonokoščenem stolpu, kjer je prisotno predvsem ekonomsko povezovanje predvsem z akterji iz državnega aparata in zasebnega sektorja (najpogostejši financerji znanstvenih raziskav), ampak je potrebno povezovanje tudi z akterji s področja civilne družbe, objavljane rezultate raziskav na internetu in medijih, vključevanje v javne razprave ter različne druge dejavnosti, ki omogočajo seznanjanje in aktivno vključevanje javnosti v razprave o problemih razmerja človeka in narave.

Ne nazadnje se je potrebno zavedati, da je v odnosih med ljudmi in v odnosih človeka z naravo prisotna tudi etika in da brez poudarka razvoju okoljske (ekološke) etike ni mogoče spremeniti razmerij človeka do narave (Kirn, 1992). Pri tem je potreben razmislek o nekaterih okoljskih mitih (Schneiberg in Gould, 1994: 5):

- okoljski problemi so že rešeni;
- ekonomska rast je kompatibilna z varstvom okolja;
- uporaba obnovljivih virov je bistvena za rešitev okoljskih problemov;
- vsak posameznik se zavzema za zagotavljanje varstva okolja;
- globalne probleme je mogoče rešiti z lokalnimi aktivnostmi;
- boljša znanost bo rešila okoljske krize;
- moramo izobraziti voditelje, ne pa se politično spopasti z njimi.

LITERATURA

- Ashby, E. (1978). *Reconciling Man with the Environment*. London: Oxford University Press.
- Bailey, K. (1990). *Social Entropy Theory*. New York: State University of New York Press.
- Barnett, J. (2001). *The Meaning of Environmental Security, Ecological Politics and Policy in the New Security Era*. London: Zed Books.
- Bausch, K. (2001). *Emerging consensus in social systems theory*. New York: Plenum.
- Bonnett, M. (2004). *Retrieving Nature: Education for a Post-Humanist Age*. Malden: Blackwell Publishing.
- Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: the National Security Problem in International Relations*. Brighton: Wheatsheaf books.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: an agenda for international security studies in the post-cold war era* (2nd ed.). Harvester: Wheatsheaf books.
- Clausewitz, C. (2004). *O vojni*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Deudney, D. (1990). The case against Linking Environmental Degradation and National Security. *Millennium*, 19(3), 461-76.
- Hardin, G. (1968). Tragedy of the Commons. *Science*, 162, 1243-1248.
- Homer-Dixon, F. T. (1994). Environmental Scarcities and Violent Conflict: evidence from Cases. *International Security*, 19(1), 5-40.
- Kaplan, A. (1964). *The Conduct of Inquiry*. Aylesbury, Bucks: Intertext books.

- Kirchner, A. (2000). *Environmental Security, Fourth UNEP Global Training Programme on Environmental Law and Policy*. Pridobljeno 10. 2. 2010 na www.uvm.edu/~shali/Kirchner.pdf
- Kirn, A. (1992). *Ekološka (okoljska) etika*. Maribor: Aram.
- Levy, A. M. (1995). Is the environment a National Security Issue?. *International Security*, 20(2), 35-62.
- Liotta, P. H. (2002). Boomerang effect: The convergence of National and Human Security. *Security Dialogue*, 33(4), 473-488.
- Mathews, T. J. (1989). Redefining Security. *Foreign Affairs*, 68(2), 12-177.
- Mitar, M. (1993). *Sistemeski pristop k ocenjevanju varnosti v sodobni družbi* (Magistrska naloga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Mitar, M. (2000). Nekateri pogledi na prostor z zornega kota znanosti o varnosti. V *Vojaška Geografija v Sloveniji: posvet* (str. 85-95). Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske; Filozofska fakulteta.
- Mitar, M. (2008). *Primerjava izbranih pristopov za ocenjevanje varnosti sodobne družbe*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Mlinar, Z. (1986). *Protislovja družbenega razvoja*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Moller, B. (2000). National, Societal and Human Security. V *What agenda for Human Security in the Twenty-first Century?, First International Meeting of Directors of Peace Research and Training Institutes*. Paris: Unesco.
- Prigogine, I. (1997). *The End of Certainty*. New York: Free Press.
- Schneiberg, A. in Gould, K. A. (1994). *Environment and Society, Enduring Conflict*. New York: St. Martin's Press.
- Weaver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. V R. D. Lipschutz (ur.), *On Security* (str. 46-86). New York: Columbia University Press.

O avtorju:

Dr. Miran Mitar, docent, dipl. sociolog, magister obramboslovja in doktor družbenih ved s področja obramboslovja, se ukvarja s problematiko metodologije raziskovanja varnostnih pojavov in ocenjevanja varnosti v sodobni družbi, sodeluje v mednarodnih raziskavah o tveganju, kriminaliteti in kaznovanju. Je predstojnik katedre za metodologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-mail: miran.mitar@fvv.uni-mb.si.

